

Валентина Галич

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4492-8922>

докторка філологічних наук, професор,

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»
(Рівне, Україна)

e-mail: bella.lnu@gmail.com

Артем Галич

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8906-2456>

доктор філологічних наук, професор,

Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

(Полтава, Україна)

e-mail: artem.lnu@ukr.net

УДК 070+82-92]:303.62-021.131(477)

ІМЕРСИВНЕ ІНТЕРВ'Ю МИКОЛИ ТИМОШИКА ЯК ВІДГУК НА ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ДОБИ

DOI 10.37222/2786-7552-2024-4-10

Потреба вивчення жанру сучасного інтерв'ю мотивується такими чинниками, як: активна трансформація системи журналістських жанрів під впливом світових тенденцій доби глобалізації та новітніх інформаційних технологій і суспільно-політичних змін у молодій українській державі, позначених культивуванням принципів демократії; слабка розробленість теорії жанру інтерв'ю через активне проникнення його до змісту й структури інформаційних та аналітичних жанрів і породження численних модифікаційних та дифузійних форм; активність функціонування інтерв'ю в українських друкованих та електронних засобах масової інформації воєнного часу. Окрім того, дослідження крізь призму традицій і новаторства творів цього жанру діалогічного мовлення в журналістському доробку Миколи Тимошика, визначного ученого, громадського діяча та педагога, дає можливість наголосити й на інших проблемах новітнього інтерв'ю, зокрема морально-етичних, аксіологічних, освітніх.

Об'єкт дослідження: імерсивне (віртуальне) інтерв'ю Миколи Тимошика «Ольга Кобилянська про бездуховність і манкуртство українців», а його предмет становлять специфіка жанру інтерв'ю з пам'ятником та його комунікативний і виховний потенціал. Мета та завдання статті: розкрити імерсивний зміст інтерв'ю з пам'ятником у інформаційних викликах новітньої доби як репрезентанта портрета Миколи Тимошика. Інтерв'ю в його творчому доробку ще не стало об'єктом системного й комплексного вивчення. Наша публікація є першою спробою заповнення цієї лакуни. Методи наукового пошуку (дискурсологічний, біографічний, історичний, аксіологічний, типологічний) допомогли різноаспектно розкрити предмет наукового пошуку, зокрема, представити інтерв'ю Миколи Тимошика як багатовимірне комунікативне явище в координатах соціального часу і простору, прокоментувати його зміст з урахуванням духовних цінностей та в дотичності до наукової, освітньої та громадської діяльності автора.

Результатом дослідження є сформоване визначення імерсивного інтерв'ю як різновиду публіцистичного твору діалогічної форми, що сприяє зануренню реципієнтів у віртуальну/доповнену реальність, своєрідний нереальний, штучно створений світ, з яким вони можуть взаємодіяти в реальному часі з метою осмислення актуальних проблем сьогодення.

Ключові слова: журналістика, публіцистика, жанр, імерсивне інтерв'ю, конвергенція, модифікація, портретування.

Постановка проблеми. У теорії журналістики доби глобалізації та новітніх інформаційних технологій приділяється належна увага вивченню жанру інтерв'ю. Це пояснюється активною трансформацією системи журналістських жанрів під впливом світових тенденцій та суспільно-політичних змін у молодій українській державі, позначених культивуванням принципів демократії, а серед них – плюралізму, гласності та суспільного діалогу.

Сформувавшись як жанр публіцистики, інтерв'ю у світовій журналістській практиці функціонує понад півтора століття, проте теорія його розроблена досить слабко. Сучасний жанр інтерв'ю, активно проникаючи до змісту й структури жанрів інформаційного та аналітичного родів, породжує численні модифікаційні та

дифузійні форми. Це зумовлює труднощі у формулюванні єдиного визначення цього жанру, укладанні комплексної класифікації, з'ясуванні методологічних засад його вивчення. Оновлення жанру інтерв'ю в полі української журналістики у співвіднесеності з національною історією та культурою розширює межі його функціонування: як міжродове утворення він долає прив'язаність до окремого журналістського роду, набуває наджанрового характеру. Усе це вимагає нового наукового погляду на жанр інтерв'ю як на метажанр.

У час повномасштабної російсько-української війни інтерв'ю працює в інформаційній сфері на повну потужність у друкованих та електронних ЗМІ. Особливо продуктивно функціонує в тележурналістиці, входячи до змісту і структури інших жанрів (телерепортажу, телекореспонденції, телевізійного коментарю, портретного і проблемного теленарису, журналістського телерозслідування), демонструє різні модифікаційні форми, поєднує функції методу збору інформації й окремого жанру.

Зазначеним мотивується актуальність вивчення інтерв'ю. Окрім того, дослідження крізь призму традицій і новаторства творів цього жанру діалогічного мовлення в журналістському доробку Миколи Тимошика, опублікованих у пресі та трансльованих через радіо і телебачення, дає можливість наголосити й на інших проблемах новітнього інтерв'ю, зокрема морально-етичних, аксіологічних, освітніх.

Мета дослідження: розкрити жанрові особливості інтерв'ю Миколи Тимошика в інформаційних викликах новітньої доби як репрезентанта його портрета вченого, письменника, педагога.

Об'єкт дослідження: інтерв'ю з пам'ятником Миколи Тимошика «Ольга Кобилянська про бездуховність і манкуртство українців».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд праць, пов'язаних із темою статті, засвідчує увагу вчених до інтерв'ю як одного з найдинамічніших жанрів, що активно реагує на зовнішні та внутрішні чинники творення медіатексту. Інтерв'ю новітнього часу вивчається в різних аспектах: типологічному, термінологічному, генологічному, соціально-комунікативному, мовностилістичному, психологічному. Загалом сучасних журналістикознавців цікавлять проблеми жанрової модифікації

інтерв'ю в інформаційному просторі (О. Гарачковська, О. Голік, М. Недопитанський, Ю. Соловійова, С. Шебеліст), жанрової специфіки інтерв'ю в інтернет-виданні (Н. Виговська, О. Калита, В. Костюк, А. Кравченко, А. Павлова), структурних та жанрово-стилістичних особливостей текстів інтерв'ю в зарубіжній пресі (Н. Гапотченко, І. Літвін), комунікативно-прагматичного потенціалу інтерв'ю (О. Крупко, О. Саламатіна), інтерв'ю письменника як феномену журналістики (О. Антонова, Ю. Біловол, В. Галич). До завдань нашої розвідки входить розкриття специфіки поєднання традиційних та новітніх, пов'язаних з імерсивністю, методів розкриття дійсності в інтерв'ю непересічного автора-інтелектуала, за плечима якого великий практичний досвід, що навчає майбутніх журналістів та редакторів і володіє літературною майстерністю. Із цих позицій для нас цікавими та корисними були публікації, у яких вивчаються особливості самопрезентації, питання ідентифікації, амбівалентності, імерсивності, наративної інтенційності, портретування, мультикультурності, сторітеллінгу (А. Галич, О. Калита, А. Павлова, А. Фурман).

Новизна розвідки. Аналіз численних публікацій про Миколу Тимошика в наукових, періодичних виданнях та мережі доводить, що інтерв'ю в його творчому доробку ще не стало об'єктом системного й комплексного дослідження. Наша публікація є першою спробою заповнення цієї лакуни.

Методи дослідження. Дібрані методи наукового пошуку (дискурсологічний, біографічний, історичний, аксіологічний, типологічний) допомогли різноаспектно розкрити предмет дослідження. Так, застосування дискурсологічного методу посприяло представленню інтерв'ю Миколи Тимошика як багатовимірного комунікаційного явища в координатах часопростору, розкриттю їх контенту у зв'язку із суспільно-політичними та психологічними чинниками. Застосування біографічного методу дозволило не лише коментувати зміст інтерв'ю в дотичності до наукової, освітньої та громадської діяльності Миколи Тимошика, а й поглянути на цей жанр як на засіб портретування особистості. Історичний метод спрямував науковий пошук у річище поглибленого розуміння відтворених у інтерв'ю подій в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. як сторінок національної історії та коментування їх у контексті ідей державотворення.

Аксіологічний метод уможливив проведення аналізу змісту інтерв'ю з урахуванням національних та загальнолюдських духовних цінностей. Застосування типологічного методу послужило акцентуванню проблем класифікації досліджуваного діалогічного жанру, явищ модифікації та дифузії.

Виклад основного матеріалу. Журналістський здобуток Миколи Тимошика, видатного науковця в галузях теорії та історії журналістики, теорії та історії видавничої справи і редагування, письменника та громадського діяча, нараховує 1422 тексти. У книжці «Материн заповіт у рушнику 1933-го: Автобіографічна канва життя. Бібліографічний показник із нагоди 65-річчя» (с. 458–528) він перераховується на сімдесяти сторінках. Опублікований у пресі (автор співпрацював з 225 українськими періодичними виданнями) та оприлюднений на радіо та телебаченні (Тимошик, 2022, с. 567–572), цей масив засвідчує велику працю Миколи Степановича над словом, сповнену вірою в його дієвість – у юнацькі роки, молодечим запалом та усвідомленням ваги професійних знань – у студентський період, набуттям практичних умінь – у час роботи в обласних чернівецьких газетах, досвіду керівної книговидавничої та журналістської роботи – у Держкомвидаві та видавництві «Либідь», осмисленням інформаційної та комунікаційної вагомості медіатору та його виховного потенціалу – у науковій, освітній та громадській діяльності.

«Професія журналіста від початку виробила звичку фіксувати все те, що хвилювало, зачіплювалося за вільні красочки вразливої душі. І то без відкладання на завтра, а саме “гарячими слідами”, коли все те, що просилося на папір, не втратило тремтливості душі...» (Тимошик, 2022, с. 20). Це роздуми з висоти професійного досвіду 65-річного Миколи Тимошика про особливість роботи в пресі. Таке професійне кредо він як автор різножанрових журналістських творів, таких як: замітка, звіт, інтерв'ю, кореспонденція, аналітична і проблемна публіцистична стаття, огляд, рецензія, портретний і проблемний нарис, репортаж, поклав у основу формування свого особного чину. Його титанічний журналістський доробок, як і науковий та літературно-публіцистичний, давно вже чекає на ґрунтовні дослідження небайдужих учених.

У журналістиці Миколи Тимошика – небагато інтерв'ю порівняно з творами інших жанрів (зафіксовано в переліку – 31

текст). Очевидно, це пов'язано з тим, що в радянську добу, на яку припало 20 років життя автора, цей жанр тодішньою владою не надто заохочувався, адже неможливо було передбачити, куди з ініціативи героя інтерв'ю спрямується розмова. П'ять із творів цього жанру, заголовки яких озвучують державотворчий зміст публіцистики Миколи Тимошика («Мати навчила не зрадити тим, хто багатший і успішний...»), «Патріотів багато, робітників бракує», «Українська книга і преса на чужині», «Як українському селу повернутися до витоків та стати самодостатнім», «Як позбутися продажної ментальності інтелігенції, вихованою колоніальною владою»), написані в час незалежної України та увійшли до книжки «Материн заповіт у рушнику 1933-го» (Тимошик, 2022, с. 193–271). Автор відгукнувся про них як про «знакові інтерв'ю з проблем, що стали провідними в журналістській, публіцистичній та науковій творчості. Таких своєрідних проблемно-тематичних блоків тут означено шість: українознавство, журналістика, книжництво, діаспора, село, інтелігенція» (Тимошик, 2022, с. 20–21).

О. Калита, досліджуючи жанрові особливості інтерв'ю на сторінках українських онлайн-видань, відзначає, що нині цей жанр активно застосовується в усіх типах ЗМІ, проте не втратив своєї популярності в періодиці, яка під впливом «глобалізаційних процесів набула ознак конвергентності та поступово переходить у віртуальне середовище» (Калита, 2013, с. 309).

Українські друковані засоби масової комунікації новітнього часу, зазнаючи тиску процесу світової культурної інтеграції та уніфікації, намагаються утримати інтерес читацької аудиторії, гідно відповідати на її запити й разом з тим зберегти своє «творче обличчя». На їх сторінках можна знайти численні інтерв'ю, які демонструють процеси взаємодії з багатьма жанрами інформаційного, аналітичного й публіцистичного роду, притаманними друкованим ЗМІ. На відміну від інших друкованих жанрів та радіо- й телебесід, інтерв'ю важко залучати до процесу текстотворення засоби візуалізації (окрім світлин) та озвучення мовлення. На допомогу приходять ремарки, у яких указується на міміку, жести, тембр, гучність мовлення. Друковані ЗМІ, відповідаючи на вимоги часу, застосовують новітні технології, розгортають свою діяльність одночасно в

паперовому та онлайнному, мобільному, теле-, радіоформатах, перетворюються в мультимедійні редакції. У річищі процесів конвергенції сучасне інтерв'ю в газеті та журналі розвиває потенційні можливості друкованого тексту бути мультимедійним.

У зв'язку зі сказаним, досить привабливими та ефективними за силою впливу на свідомість реципієнта є нині активно демонстровані на телебаченні імерсивні технології. Слово «імерсивний» походить з англійської мови (immersive – занурення) і в журналістиці означає методи повного або часткового застосування віртуальності або різних видів переплетення реальної та віртуальної реальності. А. Галич, міркуючи про потенційні можливості імерсивної тележурналістики в протидії війні Росії проти України, відзначає, що технології розширеної реальності ґрунтуються на документальній основі й дають можливість реципієнту стати учасником події, «при цьому можна не лише спостерігати й чути, а й рухатись, занурившись глибше в неї. Імерсивність – це не вигадана комп'ютерна гра, а простір для відчуттів, співпереживань, емоцій. Тут людина опиняється в центрі важливих подій сучасного світу, що, зокрема, пов'язані з війною, <...> чого не може дати традиційна журналістика» (Галич А., 2023, с. 5). Тож, природно, постає проблема пристосування імерсивних засобів до специфіки друкованих ЗМІ, зокрема застосування їх у змістоформі інтерв'ю як літературного твору, у вигляді символів та знаків зафіксованого на матеріальному носії.

Літературна практика подає приклади такого прецеденту. Так, «інтерв'ю з вампіром» стало основою сюжету однойменного роману американської письменниці Енн Райс (1973), екранізованого в 1994 та 2022 рр., герой якого Луї через 200 років обернення на вампіра розповідає молодому репортерві Деніелу Моллі історію свого життя. Тут доречно згадати й роман-інтерв'ю «Темниця» (2007) Юрія Андруховича, написаного у формі розмови автора із загадковим, ірреальним німецьким журналістом Егоном Альтом. Це підтверджує ім'я героя, що, очевидно, походить з латинського *Alter ego*, яке в перекладі означає «інше я» – вигадана альтернативна особистість людини, і відповідь самого Юрія Андруховича на запитання авторки цієї статті «Інтерв'юер Егон Альт – герой реальний? – Я б не поспішав так думати» (Галич В., 2013, с. 217).

Зрозуміло, що письменники мають право на вимисел, проте в названих художніх творах нас цікавить прийом моделювання реального процесу творення інтерв'ю, якого не могло бути, тобто ірреального, імерсивного.

У журналістиці Миколи Тимошика нашу увагу привернув оригінальний публіцистичний твір – інтерв'ю з пам'ятником «Ольга Кобилянська про бездуховність і манкуртство українців». Передісторія цього інтерв'ю розкривається у вступному слові редакції газети «Літературна Україна», де воно було надруковане 23 травня 2013 р. Так, під час перебування у Швеції на стажуванні в Інституті перепідготовки викладачів журналістики Східної Європи Микола Степанович мав можливість ознайомитися з таким цікавим різновидом інтерв'ю, як «розмова з пам'ятником».

На запрошення університетів України професор Тимошик проводив майстер-класи «Українська журналістика в європейському контексті», і так, як і в Київському національному університеті культури і мистецтва, де він нині працює, заохочував майбутніх журналістів спробувати «“розговорити” тих, хто стоїть у бронзі і камені на тамтешніх центральних майданах» (Тимошик, 2013, с. 10). Подібне завдання одержали й чернівецькі студенти, але через те, що воно тривалий час залишалося не виконаним, то сам професор написав інтерв'ю з пам'ятником буковинській письменниці й приурочив його до 150-річчя від дня її народження.

У полі української журналістської практики, крім згаданого вище, відомо лише кілька випадків публікацій подібних діалогічних творів: 1) «Інтерв'ю з пам'ятником Паніковському» (встановленому літературному персонажу в Кисві), опубліковане в щотижневому журналі «Політика і культура», який у 1999–2004 рр. прагнув пропагувати на українському інформаційному ринку західний формат weekly newsmagazine, – тож не дивно, що саме в цьому часописі було чи не вперше опубліковане новаторське інтерв'ю; 2) оприлюднене в рівненській газеті «ОГО» (2012) інтерв'ю з пам'ятником Тарасу Шевченку, що в Рівному, студентки Національного університету «Острозька академія», написане після прослуховування лекцій професора Миколи Тимошика; 3) діалог з письменником Костянтина Бобрищева «Олесь Гончар. Інтерв'ю, якого не було», випущений в газеті «Літературна Україна» (2018).

Відчувається, що новаторське інтерв'ю Микола Тимошик написав не лише з професійних журналістських амбіцій, а й із прагнень довести своїм студентам потребу постійно вдосконалювати свої фахові вміння, збагачувати знання зарубіжним досвідом. Окремі сторінки біографії Миколи Тимошика, засвідчені в книзі «Материн заповіт у рушнику 1933-го» (Тимошик, 2022, с. 46, 56–61, 64), вказують на те, яку велику роль відіграла Ольга Кобилянська у формуванні його особистості, вона для нього стала уособленням сумління й таланту буковинського краю, де після закінчення університету він працював. Тож зрозумілим стає, що оригінальне інтерв'ю з пам'ятником Микола Тимошик написав саме на основі віртуальної «розмови» з письменницею, що обрала для себе псевдонім Гірська Орлиця, творами якої захоплювався ще від шкільної пори, коли побачив у сільському клубі виставу «Вовчиха» за однойменним її оповіданням (Тимошик, 2022, с. 46). Тимошик-студент факультету журналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка, читаючи повість «Людина» Ольги Кобилянської, натрапив на цитату з твору німецького письменника Фрідріха Шпільгагена «Завжди вперед»: «У мені живе любов до свободи і непохитна рішучість не дати нікому себе поневолити; ніколи не схилити своєї голови, коли проти цього протестує моя совість; жити так, як сам життя я розумію, і йти тим шляхом, що я його собі обрав. Яким би він трудним не був, не даючи нікому ніякими підлещуваннями, ніякими погрозами звести себе із цього шляху» (Тимошик, 2022, с. 46). Микола Тимошик заніс цей текст до свого щоденника й усе своє життя зв'язав з його змістом, який у свій час зорієнтував шлях особистого сходження й Ольги Кобилянської: «Виписана цитата ще раз нагадує: живи так, як сам життя розумієш, виходь зі своїх можливостей, знань і ніхто не повинен впливати на твої переконання, якщо ти вважаєш, що вони правильні для тебе. І не просто правильні, а й корисні. Я саме так і живу, як велить моя совість, як підказує власна душа» (Тимошик, 2022, с. 47). А вже з висоти свого 65-річчя, готуючи до видання книжку «Материн заповіт у рушнику 1933-го», Микола Тимошик, як і Ольга Кобилянська, слова німецького письменника бере за епіграф до неї, що підтверджує його вірність обраному ще в юності життєвому кредо (Галич В, 2023, с. 183–184), означеному трьома «П»:

професіоналізм, порядність, патріотизм. Це доводить порушення актуальної проблематики в інтерв'ю «Ольга Кобилянська про бездуховність та манкуртство українців», подані в ньому оцінка творчості Ольги Кобилянської з позицій сучасного її прочитання і проникливий аналіз перебігу культурних подій у нинішній Україні.

Природно, що зміст інтерв'ю перегукується із мемуарами Миколи Тимошика. Так, починається спілкування з пам'ятником Ользі Кобилянській, що сприймається як уособлення письменниці та літературної культури, совісті інтелігентки доби кінця ХІХ – початку ХХ ст., ліричним словом, сповненим безмірної поваги до неї, чому сприяють спогади інтерв'юера: «Радий новій зустрічі з Вами, Ольго Юліанівно! За часів, коли працював журналістом “Радянської Буковини”, театральний майдан з оновленим Вам пам'ятником був, як і для багатьох чернівчан, моїм улюбленим місцем відпочинку і зустрічей. Тепер, коли приїжджаю до міста свого професійного становлення, неодмінно приходжу сюди. Він кожного, напевне, притягує, мов магніт...». Пам'ятник-Ольга перериває журналіста й делікатно переводить розмову в історичне річище та сучасних громадських справ. Вона згадує австрійські Чернівці, де в кожному камені замурована духовна енергія. На її думку, Буковина – це не найглухіший і не найбідніший «закуток Європи», як відзначав один із основоположників марксизму-ленінізму. Уявна Ольга Кобилянська аргументує свою думку такими фактами: Чернівці з'єднані з Віднем модерним потягом, а українська дівчина з карпатського села Виженка номінована званням найкращої красуні Австрії, у місті книгарень було більше, ніж кав'ярень. Невипадково у новітні часи мешканці міста поставили «незвичні пам'ятники» – Вихованому Джентльмену, що при вході до книгарні залишає біля дверей калощі та парасольку, і трояндам як символу чистоти міста та неповторного його аромату. Ця дивовижна енергетика вистояла в столиці Буковини «під різними прапорами», і письменниця вірить, що вона «мусить вистояти й за нинішнього, багато в чому абсурдного, розбурханого, розтривоженого і zdegradovanого сьогодення» (Тимошик, 2013, с. 10). Велика репліка Ольги Кобилянської побудована за всіма правилами публіцистичного твору, головною відзнакою якої є історичні факти, одягнені в шати образу, тональність наративу, притаманна спогадам, перегук із сьогоденням. Такий початок

віртуального інтерв'ю інтригує реального читача ХХІ ст., натякає на проблематику розмови.

«Інтерв'ю з пам'ятником як форма співбесіди зі знаковими особистостями минулого про актуальні проблеми сьогодення» (Тимошик, 2013, с. 10), без сумніву, належить до публіцистики, заснованої на документальному ґрунті, у якій, на відміну від художнього твору, панує домисел, ілюзія взаємообміну думок. Микола Тимошик, котрий добре знав творчість буковинської авторки, постійно збагачував свою пам'ять новими відомостями про перевидання її творів та їхню постановку в театрах України, дискусії навколо феміністичних поглядів письменниці. Ці знання в оригінальній формі присутні в аналізованому імерсивному інтерв'ю, спонукають його автора домислювати образ сучасної Ольги Юліанівни, яка вболіває за долю українського театру, української книги, толерантно ставиться до документально-біографічних творів про неї. Розмова з пам'ятником побудована через портретування постаті письменниці на фоні її доби й сучасності та шанувальника її творчості, що бере інтерв'ю у її пам'ятника. «Портрет у документальному тексті є досить складною і своєрідною сферою пізнання людини, що безпосередньо сходить до образу реальної людської особистості як за змістом, так і за формою», – відзначає А. Галич, наголошуючи, що основою для портретування в такому творі є пам'ять автора, а не уява, вимисел, фантазія, як у художньому творі (Галич А., 2017, с. 389).

Інтерв'ю з пам'ятником – продукт досить складного психологічного процесу текстотворення, заснованого на зануренні у віртуальний світ, уведеного в контекст осмислення його в реальному житті. При цьому ірреальне (ілюзія присутності Ольги Кобилянської в дні нинішньому, яка розмірковує про стан української культури, читацьку загребуваність її творів, побут чернівчан) мислиться як дійсність. На відміну від документально-художніх творів та художніх, у яких велику роль відіграє відтворення зовнішності героя, в імерсивному ж інтерв'ю з Ольгою Кобилянською, призначеному для друку, посилено відтворюється її «внутрішній» портрет як історичної особистості. Через небайдуже ставлення письменниці до суспільних явищ минулого й сьогодення «проявляється» її моральне обличчя. До того ж актуальність змісту питань, які порушуються в інтерв'ю (діяльність українських

театрів як оберегів культури, історичної пам'яті; якість постановки на театральній сцені творів письменниці; «будительська», націо-, державотворча місія літератури; перегуки творів Ольги Кобилянської з актуальними проблемами сьогодення) та наративна структура реплік учасників розмови, заснована на взаємоповазі й громадянській гідності, спрямовані не лише на формування цілісного тексту патріотичного звучання, а й портретування співбесідників, які постають як інтелектуали, високоморальні особистості, небайдужі до долі України.

Подане Миколою Тимошиком фото пам'ятника українській письменниці (скульптори А. Скиба, М. Мірошниченко, архітектор О. Таратута), установленого 2 серпня 1980 р. на Театральній площі перед Чернівецьким обласним музично-драматичним театром, який названо її ім'ям, у тексті інтерв'ю формує зорове сприйняття реципієнтом його співрозмовниці «у бронзі». Зображення письменниці, сповненої людської гідності та жіночності, що споглядає життя чернівчан нового тисячоліття й роздумує про їхнє непросте сьогодення, позначене протиріччями, та майбутнє, допомагає читачу імерсивного інтерв'ю сконструювати часопросторовий її образ.

Психологічна складність імерсивного діалогу зумовлює в розкритті проблеми портретування залучення філософських категорій самопрезентації та інтенційності. Соціальна ситуація, що породжує тематику розмови, а саме: стан культури в молодій українській державі транзитивного періоду, що характеризується як сплесками високодуховних здобутків (твори людей «порядних, патріотичних і талановитих» – Марії Матіос, Мирослава Дочинця, Василя Шкляра, що «спонукають думати, а відтак – діяти»), майстерна екранізація повісті «Царівна» Ольги Кобилянської), так і деградацією основ народної моралі (театральний майдан засмічений пляшками з-під пива; звідусіль чути з молодих вуст російський мат; «український національний простір є всуціль окупованим: з одного боку, північним сусідом, з іншого – своїми недовченими і некультурними манкуртами-яничарами, багато з яких володіють владними чи грошовими важелями»), визначає характер самопрезентації особистостей. Залучення таких прийомів, як подача спогадів суб'єктів інтерв'ю, демонстрація їхнього вправного оперування літературознавчою

та театрознавчою термінологією, історичними фактами, уміння зіставляти й порівнювати, сприяють ефективному сприйняттю реципієнтами особистісних ролей співрозмовників. Так, повернена до життя й занурена в проблеми сьогодення Ольга Кобилянська з позицій свого історичного досвіду подає взірці моральних уроків молодим українцям бути стійкими в захисті духовних цінностей свого народу. Микола Тимошик – інтерв'юер, представник України нового тисячоліття; шанувальник її творчості й водночас проникливий рецензент переведеної на мову театру її прозових творів або документальних – про буковинську письменницю чи експонатів в українських та зарубіжних музеях на її честь, які, на його думку, вимагають оновлення, усунення знаків тоталітарного минулого, презентації літературного спадку письменниці іноземному реципієнту в ореолі української культури, бодай із вкрапленням української мови.

Метод сторітелінгу (термін походить з англійської мови й у перекладі означає «розповідь історій») є досить ефективним у текстотворенні імерсивного інтерв'ю завдяки впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери реципієнта. «Історії» (наприклад, «віртуальний спогад» Ольги Кобилянської про самовіддану гру на сцені Заслуженої й Народної артистки Української РСР Ганни Янушевич у день смерті її сина), уведені до реплік співрозмовників, сприяють легшому сприйняттю інформації, сформованої на поєднанні ірреального та реального відрізків розповіді, викликають довіру читача. Укладені в уста учасників діалогу, вони ще й виступають засобом портретування, вказуючи на їхній талант невимушено й непомітно переводити фактаж в історію, що властиво для наративу письменника, педагога. У результаті зміщення суб'єктно-об'єктних відносин Ольга Кобилянська виявляє хист учителя, а інтерв'юер позиціонує себе як письменник, уважний до семантики слова, змістової структури реплік.

Майстерно змодельована Миколою Тимошиком ілюзія розмови з пам'ятником визначній письменниці, у якій інтерактивне стереоскопічне зображення замінене словесними засобами на уявний образ, дію, – це цілий реально неіснуючий світ, який, однак, формує зорові, звукові (модерний потяг, зачовгані людськими ногами алеї, звучання російської мови замість української) та

інші відчуття (запах троянд, дощу) і сприймається як різновид української дійсності початку ХХІ ст. Цьому сприяють форми тотожності матеріального (буття) й ідеального (небуття), аналогій минулого і сучасності (неповного буття), що присутні в логічній структурі мислення співрозмовників.

Імерсивне інтерв'ю Миколи Тимошика призначене для друку і є особливою формою віртуального спілкування у сфері масової культури, що продукує реальність, створену на основі зсувів аксіологічних акцентів (наприклад, у часопросторі минулого Чернівців і сучасного міста) та інституційних елементів суспільства (журналістика, освіта, культура), набирає обрисів симулякра, стає копією того, чого не було. Так, у розмові знакових особистостей в українській культурі відбувається зміщення їхніх соціальних ролей, що віддзеркалює зсув інституційних елементів у постмодерному суспільстві: Ольга Кобилянська перетворилася на фахівця в галузі сучасних медій, оперує термінами «театральний портал» у значенні «веб-сайт», компетентно аналізує сучасний журналістський процес, а вчений-журналістикознавець Микола Тимошик перетворився на театрального критика.

Інтенційність як психічна особливість людської свідомості – важлива категорія, що описує процес портретування, допомагає вивченню смисложитєвих орієнтирів, громадянських поривань і прагнень духовного самоствердження особистостей – суб'єктів аналізованого інтерв'ю. Специфіка імерсивного інтерв'ю, означена віртуальністю, зумовлює особливість змісту наративних, когнітивних, емоційно-мотиваційних та поведінкових компонентів интенційності. Кожен із них заслуговує на окреме вивчення. Наголосимо на когнітивному компоненті интенційності – складності інтерпретації реципієнтом реального та ірреального в сюжеті інтерв'ю з пам'ятником, що відтінює суб'єктно-індивідуальнісний рівень життєдіяльності Ольги Кобилянської та її співрозмовника як діячів сучасного суспільного процесу, розумінню того, що віртуальність у цьому інтерв'ю не прояв методу фейлетонної оповіді, а інформаційний привід для серйозної й захоплюючої розмови, що розвиває інтелект і формує національну ідентичність реципієнта.

Зважаючи на чинники, що спонукали Миколу Тимошика написати новаторське інтерв'ю з пам'ятником, варто також

акцентувати освітній компонент інтенційності. Для автора головним було не стільки реалізувати його давній задум, а скільки показати своїм студентам, як пишеться подібне інтерв'ю, покликане до життя не лише актуальністю змісту, а й оригінальною формою, що відтінює новітні конвергентні тенденції в журналістиці, а разом з ними й прагнення газетярів спеціалізувати технології мультимедійності в друкованих ЗМІ. Саме цим компонентом мотивується введення до змісту інтерв'ю обговорення з Ольгою Кобилянською питань вимислу і домислу в публіцистиці, документальній прозі та художній літературі. Крім того, Ольга Кобилянська порушує питання журналістської етики, моральності працівника медій, згадуючи жовчні статті-одноденки про її особисте життя, те, як представники журналістського цеху, «десятиліттями мешкаючи в Україні, споживаючи український хліб і демонстративно нехтуючи українською мовою, з незрозумілим осатанінням писали про українську історію та її знакові постаті» («такі непримиримі викривальники вже й до Шевченка дісталися»), а ще вона вказує на серію публікацій про діячів, портрети яких зображені на українських гривнях, де «поставали вони або як убивці, або як збоченці якісь» (Тимошик, 2013, с. 10).

Спираючись на інтерв'ю «Ольга Кобилянська про бездуховність і манкуртство українців», у визначенні поняття «імерсивного інтерв'ю», як і в дефініції будь-якого жанру, орієнтуємося на чотири взаємопов'язані сфери (Копистянська, 2005, с. 33; Галич В., 2017, с. 17). Подаючи зміст цих сфер у лапках, відзначимо, що перша з них відтворює жанр як поняття інваріантне, абстрактне, вказує на сукупність стійких жанрових ознак, що склалися протягом тривалого часу («бесіда, вибудована за певним планом через безпосередній контакт інтерв'юера з респондентом»), друга – розкриває жанр як історичне поняття, обмежене в часі та літературному просторі («імерсивне інтерв'ю – дитя постнеокультурної доби»), третя – враховує національну специфіку новітнього жанру («з усіх модифікаційних форм імерсивного інтерв'ю українська журналістська практика зафіксувала інтерв'ю з пам'ятником»), а четверта – конкретизує поняття з урахуванням індивідуальної творчості інтерв'юера («автор інтерв'ю Микола Тимошик постає інтелектуалом, здатним осмислити явища національної культури

як знаки буття українського народу, письменником, що майстерно застосовує засоби інтертекстуальності, володіє образним словом, усвідомлює можливості цього жанру у вербальному конструюванні віртуальності»).

Висновки. Незважаючи на давню історію інтерв'ю та нестихаючий інтерес учених до його вивчення, теорія цього жанру досі залишається недостатньо сформованою через постійну динаміку його розвитку як відгуку на тенденції доби глобалізації й новітніх інформаційних технологій та суспільно-політичних змін у молодій українській державі, коли на кін її проступання в майбутнє поставлені принципи демократії – плюралізм, гласність та суспільний діалог. Окрім того, комунікаційна активність інтерв'ю в українських ЗМІ воєнного часу та недослідженість його в журналістиці Миколи Тимошика, визначного вченого, публіциста та педагога, посилюють актуальність нашої розвідки.

Раціонально обрані методи дослідження (дискурсологічний, біографічний, історичний, аксіологічний, типологічний) допомогли на матеріалі новаторського інтерв'ю Миколи Тимошика «Ольга Кобилянська про бездуховність і манкуртство українців» означити головні штрихи теорії імерсивного (віртуального) інтерв'ю, покликаного задовольняти запити реципієнта новітнього часу, розвивати потенційні можливості друкованого тексту бути мультимедійним.

Імерсивне інтерв'ю, призначене для друку, як породження новітнього часу потребує укладання методології, здатної розкрити модифікацію історично сформованого жанру, зафіксувати вектори його ефективності, спрогнозувати перспективи розвитку. Усвідомлення авторами статті чотирьох сфер поняття імерсивного інтерв'ю дало можливість акцентувати його інваріантне значення, вказати на історію жанру розмови з пам'ятником, враховувати його національну специфіку, конкретизувати дефініцію з урахуванням індивідуальної творчості інтерв'юера.

Імерсивне інтерв'ю – це різновид публіцистичного твору діалогічної форми, що сприяє зануренню реципієнтів у віртуальну/ доповнену реальність, своєрідний нереальний, штучно створений світ, з яким вони можуть взаємодіяти в реальному часі з метою осмислення актуальних проблем сьогодення. Імерсивне інтерв'ю – особлива форма віртуальної комунікації в масовій культурі,

у якій реальність, створена на основі зміщення ціннісних та інституційних елементів суспільства, набирає обрисів симулякра, стає копією того, чого не було. На відміну від симулякрів-маніпуляторів, присутніх у текстах сучасних медіа, здатних пропагувати оману й неправду, імерсивний спосіб формування сюжету в публіцистичному інтерв'ю Миколи Тимошика реалізується через модальність ствердження духовних цінностей – потужної сили прогресивного розвитку українського суспільства.

Залучення філософських категорій самопрезентації, інтенційності та методу сторітеллінгу сприяють реалізації психологічного, когнітивного, типологічного, освітньо-педагогічного аспектів дослідження, а також розкриттю феномену віртуальності в імерсивному інтерв'ю, призначеному до друку, її потенційних можливостей текстотворення та портретування історичних особистостей. Віртуальність в імерсивному інтерв'ю Миколи Тимошика характеризується автономністю (має свій час і простір – України другої половини XIX – початку XX ст.), спостережуваністю (вона є ілюзорною реальністю, що сприймається органами чуття), потенційністю (є тим, що можливе).

Наше дослідження має теоретичне й практичне значення, пов'язане з його новизною та застосуванням результатів у викладанні. Зокрема, використання одержаних знань з нашої розвідки дає можливість студентам спробувати свої творчі сили в підготовці імерсивного інтерв'ю з вулицею, містом, ненаписаною книгою, загиблим за свободу України солдатом.

Перспективним є вивчення питань типології імерсивного інтерв'ю, проблеми співвідношення в ньому вимислу і домислу, форм представлення віртуальності, наративної інтенційності, амбівалентності, мультикультурності.

Література

- Антонова, О. В. (2014). Інтерв'ю як маркер соціальної ролі автора. «Зазираючи за горизонт». *Національно-світоглядна публіцистика Миколи Жулинського*, 54–65. Луганськ: Друкарський двір.
- Бобрищев, К. (2018, 12 квіт.). Олесь Гончар. Інтерв'ю, якого не було. *Літературна Україна*, 14, 8. Київ.
- Галич, А. О. (2017). *Портрет у мемуарному та біографічному дискурсах: семантика, структура, модифікації*. Старобільськ: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Галич, А. О. (2023). Імерсивна журналістика як акт протидії війні росії проти України. *Регіональні ЗМІ України: історія, сучасний стан та перспективи розвитку*, 5–13. Полтава: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Галич, В. М. (2004). Інтерв'ю. *Олесь Гончар – журналіст, публіцист, редактор: еволюція творчої майстерності*, 381–393. Київ: Наукова думка.

Галич, В. М. (2013). Роман-інтерв'ю «Тасмнниця» як зразок постмодерного публіцистичного тексту. *Щоб слово жило*. Луганськ: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Галич, В. М. (2017). Жанри публіцистики в науковій літературі. *Жанрова система публіцистики Олесь Гончара в координатах доби*. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка».

Галич, В. (2023). «Ремесло мов – справедливості. Буду навічно відданим йому». *Презознавство /Press Studies*, 3, 181–190. Львів.

Гарачковська, О. (2021). Жанрові особливості інтерв'ю в сучасному інформаційному просторі. *Український інформаційний простір*, 1, 86–93. Київ.

Голік, О. В. (2007). Інтерв'ю в українській пресі ХХІ. *Наукові записки Інституту журналістики*. <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php/index.php?act=article&article=2312>

Калита, О. П. (2013). Жанрові особливості інтерв'ю на сторінках українських онлайн видань. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 1, 308–312. Сімферополь.

Копистянська, Н. Х. (2005). *Жанр, жанрова система в просторі літературознавства*. Львів: ПАІС.

Соловійова, Ю. Є. (2015). Інтерв'ю в жанровій парадигмі письменницької публіцистики. *«На перехрестях долі...». Мотиви державотворення в письменницькій публіцистиці кін. ХХ – поч. ХХІ ст.*, 122–130. Старобільськ: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Тимошик, М. (2013, 23 трав.). Ольга Кобилянська про бездуховність і манкуртство українців: інтерв'ю з пам'ятником. *Літературна Україна*, 21, 10. Київ.

Тимошик, М. С. (2022). *Материн заповіт у рушнику 1933-го: Автобіографічна канва життя*. Бібліографічний показник із нагоди 65-річчя. Київ: Наша культура і наука.

References

Antonova, O. V. (2014). Interviu yak marker sotsialnoi roli avtora. «Zazyraichy za horyzont» [The interview as a marker of the social role of the author. «Looking beyond the horizon»]. *Natsionalno-svitohliadna publitsystyka Mykoly Zhulynskoho*, 54–65. Luhansk: Drukarskyi dvir [in Ukrainian].

Bobryshchev, K. (2018, 12 kvit.). Oles Honchar. Interviu, yakoho ne bulo [Oles Honchar. The interview that didn't happen]. *Literaturna Ukraina*, 14, 8. Kyiv [in Ukrainian].

Halych, A. O. (2017). Portret u memuarному ta biohrafichnomu dyskursakh: semantyka, struktura, modyfikatsii [Portrait in memoir and biographical discourses: semantics, structure, modifications]. Starobilsk: DZ «Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].

Halych, A. O. (2023). Imersyivna zhurnalistyka yak akt protydyi viini rosii pry Ukrainy [Immersive journalism as an act of opposition to Russia's war against Ukraine]. *Rehionalni ZMI Ukrainy: istoriia, suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku*, 5–13. Poltava: DZ «Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].

Halych, V. M. (2004). Interviu [Interview]. *Oles Honchar – zhurnalist, publitsyst, redaktor : evoliutsiia tvorchoi maisternosti*, 381–393. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Halych, V. M. (2013). Roman-interviu «Taiemnytsia» yak zrazok postmodernoho publitsystychnoho tekstu [The novel-interview «The Secret» as an example of a postmodern journalistic text]. *Shchob slovo zhylo*. Luhansk: DZ «Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].

Halych, V. M. (2017). Zhanry publitsystyky v naukovii literaturi [Journalism genres in scientific literature]. *Zhanrova systema publitsystyky Olesia Honchara v koordynatakh doby*. Lviv: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika» [in Ukrainian].

Halych, V. (2023). «Remeslo moie – spravedlyvist. Budu navichno viddanym yomu» [«My craft is justice. I will be forever devoted to him»]. *Presoznavstvo / Press Studies*, 3, 181–190. Lviv [in Ukrainian].

Harachkovska, O. (2021). Zhanrovi osoblyvosti intervii v suchasnomu informatsiinomu prostori [Genre features of interviews in the modern information space]. *Ukrainian information space*, 1, 86–93. Kyiv. [in Ukrainian].

Holik, O. V. (2007). Interviu v ukrainskii presi KhKhI. *Naukovi zapysky instytutu zhurnalistyky* [Interview in the 21st Ukrainian press]. <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php/index.php?act=article&article=2312> [in Ukrainian].

Kalyta, O. P. (2013). Zhanrovi osoblyvosti intervii na storinkakh ukrainskykh onlain vydan [Genre features of interviews on the pages of Ukrainian online publications]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Ser. Filolohiia. Zhurnalistyka*, 1, 308–312. Simferopol [in Ukrainian].

Kopystianska, N. Kh. (2005). Zhanr, zhanrova systema v prostori literaturoznavstva [Genre, genre system in the space of literary studies]. Lviv: PAIS. [in Ukrainian].

Soloviova, Yu. Ye. (2015). Interviu v zhanrovii paradyhmi pysmennytskoi publitsystyky [Interview in the genre paradigm of nonfiction writing]. «*Na perekhrestiakh doli...*». *Motyvy derzhavotvorennia v pysmennytskii publitsystytsi*

kin. XX – poch. XXI st., 122–130. Starobilsk: DZ «Luhanskyi natsionalnyi universytet im. Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].

Tymoshyk, M. (2013, 23 trav.). Olha Kobylianska pro bezdukhovnist i man-kurtstvo ukraintsv: interviu z pamiatnykom [Olha Kobylyanska on the lack of spirituality and manliness of Ukrainians: an interview with the monument]. *Literaturna Ukraina*, 21, 10. Kyiv [in Ukrainian].

Tymoshyk, M. S. (2022). *Materyn zapovit u rushnyku 1933-ho: Avtobiografichna kanva zhyttia* [Mother's testament in a towel of 1933: Autobiographical canvas of life]. Bibliohrafichnyi pokaznyk iz nahody 65-richchia. Kyiv: Nasha kultura i nauka [in Ukrainian].

Valentyna Halych

Doctor of Philological Sciences, Professor,
Private higher educational institution
«International University of Economics and Humanities named after
Academician Stepan Demianchuk»
(Rivne, Ukraine)

Artem Halych

Doctor of Philological Sciences, Professor,
State institution «Luhansk National University named after Taras Shevchenko»
(Poltava, Ukraine)

IMMERSIVE INTERVIEW OF MYKOLA TYMOSHYK AS A RESPONSE TO MODERN CHALLENGES

The need to study the genre of the modern interview is motivated by such factors as the active transformation of the system of journalistic genres under the influence of world trends of the era of globalization and the latest information technologies and socio-political changes in the young Ukrainian state, marked by the cultivation of the principles of democracy; the weak development of the theory of the interview genre due to its active penetration into the content and structure of informational and analytical genres and the generation of numerous modification and diffusion forms; the activity of interviews in the Ukrainian printed and electronic mass media during the war. In addition, the research through the prism of traditions and innovation of the works of this genre of dialogic speech in the journalistic output of Mykola Tymoshyk, an outstanding scientist, public figure and teacher, gives an opportunity to emphasize other problems of the modern interview, in particular, moral-ethical, axiological, educational.

The object of the study is the immersive (virtual) interview of Mykola Tymoshyk under the heading «Olha Kobylianska about the lack of spirituality and mancurtism of Ukrainians», and its subject is the specificity of the genre of interview with a monument and its communicative and educational potential. The purpose and task of the article consist in revealing the immersive content of the interview with the monument in the informational challenges of the modern time as a representative of the portrait of Mykola Tymoshyk. The interview in his creative output has not yet become the object of a systematic and comprehensive study. Our publication is a first attempt to fill this lacuna. The methods of scientific research (discursive, biographical, historical, axiological, typological) helped to reveal the subject of scientific research in various aspects, in particular, to present the interview of Mykola Tymoshyk as a multidimensional communicative phenomenon in the coordinates of social time and space, to comment on its content taking into account spiritual values and in tangibility to the scientific, educational and public activities of the author.

The result of the study is the definition of an immersive interview as a type of journalistic work of a dialogic form, which contributes to the immersion of recipients in virtual/augmented reality, a kind of unreal, artificially created world, with which they can interact in real time in order to understand actual current problems.

Keywords: journalistic activity, journalism, genre, immersive interview, convergence, modification, portraiting.